गाथिनो विश्वामित्रः, १० घोर आङ्गिरसः।इन्द्रः। त्रिष्टुप्

इमामू षु प्रभृतिं सातये धाः शश्वच्छश्वदूतिभिर्यादमानः।

सुतेसुते वावृधे वर्धनेभिर्यः कर्मभिर्महद्भिः सुश्रुतो भूत्॥ ३.०३६.०१

इमाम्- एतम्। सु- सुष्ठु। प्रभृतिम्- प्रकर्षभरणम्। सातये- लब्धये। धाः- धारय। शश्वच्छश्वत्- सर्वदा। ऊतिभिः- रक्षाशक्तिभिः। यादमानः- याचमानः। यः। महद्भिः। कर्मभिः। सुश्रुतः- सुष्ठु श्रुतः। भूत्- अभूत्। सुतेसुते- प्रतिरसनिष्पादनम्। वर्धनेभिः- वर्धकैर्मन्त्रैः। ववृधे ॥१॥

इन्द्राय सोमाः प्रदिवो विदाना ऋभुर्येभिर्वृषपर्वा विहायाः।

प्रयम्यमानान्प्रति षू गृभायेन्द्र पिब वृषधूतस्य वृष्णः॥ ३.०३६.०२

येभिः- यैः। वृषपर्वा- वर्षकाङ्गः। विहायाः- दाता। भूः- इन्द्रो दीप्तो भवति। ते। प्रदिवः- द्युतिषु। विदानाः- लब्धाः। सोमाः- रसाः। इन्द्राय- परमेश्वराय कल्पिताः। प्रयम्यमानान्- नियमितान्। सु- सुष्ठु। प्रति गृभाय- प्रतिगृह्णीष्व। इन्द्र। वृषधूतस्य- निष्पन्नम्। वृष्णः- वर्षकं रसम्। पिब- अनुभव ॥२॥

पिबा वर्धस्व तव घा सुतास इन्द्र सोमासः प्रथमा उतेमे।

यथापिबः पूर्व्याँ इन्द्र सोमाँ एवा पाहि पन्यो अद्या नवीयान्॥ ३.०३६.०३

इन्द्र- परमेश्वर। पिब- अनुभव। वर्धस्व। इमे- एते। प्रथमाः- मुख्याः। सोमासः- रसाः। तव- ते। सुतासः- निष्पन्नाः। इन्द्र। यथा। पूर्व्यान्- पूर्वं कल्पितान् रसान्। अपिबः- अन्वभवः। एव- तथा। पन्यः- स्तुत्यः सन्। अद्य- इदानीमपि। नवीयान्- अभिनवान् रसान्। पाहि- अनुभव ॥३॥

महाँ अमत्रो वृजने विरप्श्युग्रं शवः पत्यते धृष्ण्वोजः।

नाह विव्याच पृथिवी चनैनं यत्सोमासो हर्यश्वममन्दन्॥ ३.०३६.०४

Dr. Rangaji

WEBOLIM

महान्- महात्मा। अमत्रः- शत्रुबाधकः। वृजने- युद्धे। विरप्शी- आह्वाता। उग्रम्- उद्गूर्णम्। शवः- बलम्। धृष्णु- धर्षकम्। ओजः- तेजः। पत्यते- सरति। एनम्- एतमिन्द्रम्। पृथिवी। चन- अपि। न। विव्याच- व्याप्नोति। सोमासः- रसाः। हर्यश्वम्- प्राणाश्वयुक्तमिन्द्रम्। अमन्दन्- अतर्पयन्॥४॥

महाँ उग्रो वावृधे वीर्याय समाचक्रे वृषभः काव्येन।

इन्द्रो भगो वाजदा अस्य गावः प्र जायन्ते दक्षिणा अस्य पूर्वीः॥ ३.०३६.०५

महान्- महात्मा। उग्रः- उद्गूर्णः। वीर्याय- पराक्रमाय। ववृधे। वृषभः- वर्षकः। काव्येन- सूक्ष्मदर्शनेन। समाचक्रे- वीर्याणि सम्यगकरोत्। इन्द्रः- परमेश्वरः। भगः- सौभाग्यवान्। अस्य- एतस्य। गावः- रश्मयः। वाजदाः- बलदाः। अस्य- एतस्य। पूर्वीः- प्राचीनाः। दक्षिणाः- शक्तयः। प्र- प्रकर्षेण। जायन्ते- उत्पन्ना भवन्ति॥५॥

प्र यत्सिन्धवः प्रसवं यथायन्नापः समुद्रं रथ्येव जग्मुः।

अतश्चिदिन्द्रः सदसो वरीयान्यदीं सोमः पृणति दुग्धो अंशुः॥ ३.०३६.०६

यथा। प्रसवम्- यथाकामम्। सिन्धवः- नद्यः। प्र- प्रकर्षेण। आयन्- गच्छन्ति। आपः- उदकानि। रथ्येव- रथिन इव। समुद्रम्- सागरम्। जग्मुः- यथा अगच्छन्। तथा। इन्द्रो यः। अतः- अस्मात्। सदसः- अन्तरिक्षात्। वरीयान्- श्रेष्ठः। ईम्- तम्। दुग्धः- निष्पन्नः। अंशुः सोमः- रसः। पृणति- प्रीणयति॥६॥

समुद्रेण सिन्धवो यादमाना इन्द्राय सोमं सुषुतं भरन्तः।

अंशुं दुहन्ति हस्तिनो भरित्रैर्मध्वः पुनन्ति धारया पवित्रैः॥ ३.०३६.०७

सिन्धवः- नद्यो यथा। समुद्रेण- समुद्रसङ्गमं याचन्ते तथा। यादमानाः- याचमानाः। इन्द्राय- परमेश्वराय। सुषुतम्- सुष्ठु निष्पन्नम्। सोमम्- रसम्। भरन्तः- धारयन्तः। हस्तिनः-

Dr. Rangaji

WEBOLIM

शोभनहस्तोपलक्षितशोभनकर्मोपेताः। भरित्रैः- भरणसाधनैः। अंशुम्- रसम्। दुहन्ति- निष्पादयन्ति। धारया। मध्वः- मधुरान् रसान्। पवित्रैः- शुद्धभावनाभिः। पुनन्ति ॥७॥

हृदा इव कुक्षयः सोमधानाः समीं विव्याच सवना पुरूणि।
अन्ना यदिन्द्रः प्रथमा व्याशं वृत्रं जघन्वाँ अवृणीत सोमम्॥ ३.०३६.०८

सोमधानाः- रसधारकाणि। कुक्षयः- इन्द्रहृदयानि। हृदा इव भवन्ति। पुरूणि- बहून्। सवनानि- रसान्। ईम्- एषः। सम्- सम्यक्। विव्याच- व्याप्नोति। इन्द्रः- परमेश्वरः। प्रथमा- मुख्यानि। अन्ना- हव्यानि। व्याश- विशेषेण बभक्ष। वृत्रम्- आवरणम्। जघन्वान्- बिभेद। सोमम्- रसम्। अवृणीत- अवृणोत् ॥८॥

आ तू भर माकिरेतत्परि ष्ठाद्विद्मा हि त्वा वसुपतिं वसूनाम्।
इन्द्र यत्ते माहिनं दत्रमस्त्यस्मभ्यं तद्धर्यश्व प्र यन्धि॥ ३.०३६.०९

आ भर- आवह। एतत्- एतां सम्पदम्। माकिः- को वा। परि ष्ठात्- प्रतिबाध्य तिष्ठेत्। त्वा- भवन्तम्। वसूनां वसुपतिम्- सम्पत्पालकम्। विद्म- जानीमः। इन्द्र- परमेश्वर। ते- तव। माहिनम्- महिमोपेतम्। दत्रम्- दानम्। यदस्ति। तत्। अस्मभ्यम्- नः। हर्यश्व- प्राणाश्वसम्पन्न। प्र यन्धि- प्रयच्छ ॥९॥

अस्मे प्र यन्धि मघवन्नृजीषिन्निन्द्र रायो विश्ववारस्य भूरेः।
अस्मे शतं शरदो जीवसे धा अस्मे वीराञ्छश्वत इन्द्र शिप्रिन्॥ ३.०३६.१०

मघवन्- सम्पद्वन्। ऋजीषिन्- आर्जवसम्पन्न। इन्द्र- परमेश्वर। अस्मे- अस्मै। विश्ववारस्य- सर्वैर्वरणीयम्। भूरेः- प्रभूतम्। रायः- दानयोग्यधनम्। प्र यन्धि- प्रयच्छ। अस्मे- अस्मै। जीवसे- जीवनाय। शतं शरदः। धाः- देहि। इन्द्र। शिप्रिन्- शोभननासिकोपलक्षितप्राणयुक्त। शश्वतः- प्रभूतान्। वीरान्। धाः- यच्छ ॥१०॥

Dr. Rangaji
WEBOLIM

शु॒नं हु॑वेम म॒घवा॑न॒मिन्द्र॑म॒स्मिन्भरे॒ नृत॑मं॒ वाज॑सातौ।

श्रृ॒ण्वन्त॑मु॒ग्रमू॒तये॑ स॒मत्सु॒ घ्नन्तं॑ वृ॒त्राणि॑ सं॒जितं॒ धना॑नाम्॥ ३.०३६.११

पूर्वं व्याख्यातम् ॥११ ॥

Dr. Ranganji

WEBOLIM